

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

CONGRESSEN

Behandeling van angststoornissen bij kinderen tussen de 8 en 18 jaar

Studiedag georganiseerd door de sectie Kinderen en Jeugdigen van de NVRG, 20 juni 2005 te Vught

Op deze halfjaarlijkse studiedag van de sectie Kinderen en Jeugdigen konden we in de morgen luisteren naar Susan Bögels, hoofd-docente aan de universiteit van Maastricht en psychotherapeute. Zij deed verslag van een vergelijkend onderzoek naar de effecten van individuele cognitieve gedragstherapie en gezins-cognitieve gedragstherapie (hierna gezins-CGT genoemd) in de behandeling van kinderen en jongeren met angststoornissen. Eerder deed Bögels onderzoek naar het effect van systeemtherapeutische interventies bij kinderen met angststoornissen, op basis waarvan ze een model voor gezins-CGT ontwikkelde (Bögels, 2003).

De gezins-CGT kan worden opgedeeld in drie modules. In de eerste module wordt gewerkt aan de angst van zowel de kinderen als de ouders. Daarbij krijgen ook de ouders de opdracht aan de slag te gaan met hun eigen angst en zo te werken aan wat Bögels noemt 'moedige modeling'. In module twee wordt gewerkt aan de disfunctionele gedachten, in aparte sessies van therapeut met ouders en van therapeut met kinderen. In de sessies van module drie wordt gesproken over thema's als probleemoplossen, communicatie, aanpak van conflicten, autonomie, en het uiten en tolereren van boosheid.

Bögels besprak eerst eerder onderzoek naar het effect van gezinsbehandelingen bij angststoornissen. Sommige bevindingen bleken verrassend en gaven stof tot nadenken. Een aantal ervan zal ik hieronder kort bespreken, met name wat interessant kan zijn voor ons systeemtherapeuten.

– *Intergenerationele transmissie.* Als er een angststoornis aanwezig is bij kinderen, is dat bij hun ouders ook vaak het geval. Ook hebben dikwijls meerdere kinderen in een gezin last van een angststoornis. Een angststoornis is dus vaak een gezinsprobleem in de brede betekenis van het woord.

– *Hechting.* Het wel of niet veilig gehecht zijn is een predictor voor de ontwikkeling van angststoornissen. Kinderen met onveilig gehechte moeders ontwikkelen vaker een angststoornis. Daarnaast blijkt dat ook de mate waarin kinderen hun ouders in angstige situaties als beschikbaar en toegankelijk ervaren, negatief samenhangt met het ontstaan van angststoornissen.

– *Gezinsfunctioneren.* Veelvuldige ruzies tussen ouders, vooral over de kinderen, en het niet steunen van elkaar inzake opvoedingsstrategieën (een gebrek aan *co-parenting*), bevordert de ontwikkeling van angststoornissen bij kinderen. Ook zijn later geboren kinderen vaak angstiger dan de oudste kinderen in het gezin (veel collega's bleken uit te gaan van het tegenovergestelde).

– *Structuur van het gezin.* Een hoge cohesie samen met een lage of omgekeerde hiërarchie en weinig differentiatie tussen de gezinsleden, hangt samen met het vaker voorkomen van angststoornissen bij kinderen.

– *De rol van ouders en vooral vader.* Blootstelling aan angst van ouders bij dreiging kan de ontwikkeling van een angststoornis bij kinderen versterken. De rol van de vader wordt vaak onderschat of niet mee-

genomen in onderzoek en behandeling van kinderen met angststoornissen, met andere woorden, moeders krijgen de eer en de schuld. Uit onderzoek is nu juist gebleken dat vaders een belangrijker rol spelen dan vaak wordt verondersteld. Het idee daarbij is dat vaders, in hun enerzijds uitdagende en anderzijds beschermende rol, het kind helpen met de overgang naar de buitenwereld en de losmaking van moeder. Angst bij vader kan interfereren met deze functie. Een angstige vader heeft meer negatieve invloed op het kind dan een angstige moeder. De rol van moeder is voornamelijk van troostende en verzorgende aard en die functie wordt door het angstig zijn van moeder niet zo verstoord.

– *Ouderlijke 'beliefs'*. De percepties van ouders, de mate waarin zij hun kinderen als angstig of onzeker beleven, blijken vaak niet met de werkelijkheid overeen te komen. De (mis)perceptie kan echter wel van invloed zijn op de manier waarop ouders hun kinderen benaderen. Een voorbeeld. Ouders die hun kind als onzeker beleven, zijn geneigd het meer bescherming te bieden dan het werkelijk nodig heeft. Daarnaast blijken ouders ook vooral gericht te zijn op de verschillen tussen de kinderen. Zij menen al snel dat het ene kind meer durft dan het andere en leggen hier dan ook de nadruk op in hun aanpak en discours.

In een eerder gepubliceerd onderzoek (2003) concludeert Susan Bögels dat gezins-CGT een uitdagende en effectieve behandeling kan zijn voor kinderen met angststoornissen. Literatuuronderzoek geeft echter een genuanceerd beeld. Haar eigen onderzoek, dat tijdens de studiedag werd gepresenteerd, zou hier meer duidelijkheid over moeten geven. Het is uitgevoerd bij acht GGZ-jeugdinstituten verspreid over het land. In

de ene helft van de onderzoeksgroep kregen de aangemelde kinderen CGT gericht op de angststoornis, bij de andere groep werd het hele gezin uitgenodigd voor gezins-CGT gericht op de angststoornis.

Bögels concludeert dat bij kinderen van acht tot twaalf jaar individuele CGT effectiever lijkt te zijn dan de gezins-CGT. Oudere kinderen, vanaf twaalf jaar, zouden even goed profiteren van de individuele als van de gezinsaanpak. Dit betekent dat gezins-CGT niet effectiever is dan individuele CGT. Bij kinderen onder de twaalf is gezins-CGT zelfs minder effectief. De angstklachten bleken overigens in beide vormen ook bij de overige gezinsleden te verminderen. Een verklaring daarvoor, geopperd tijdens de discussie, is dat ook bij een individuele therapie de overige gezinsleden indirect meekrijgen hoe en waaraan in de therapie gewerkt wordt. Bijvoorbeeld via huiswerkopdrachten van het kind, modeling door de therapeut en via de ouderbegeleiding.

Tijdens de discussie werd duidelijk dat veel van de aanwezige systeemtherapeuten zich toch moeilijk konden voorstellen dat een systeembenadering geen significante meerwaarde zou geven ten opzicht van de individuele benadering. Voor ons systeemtherapeuten ligt hier natuurlijk de uitdaging om de effectiviteit van gezinsbehandeling middels wetenschappelijk onderzoek toch aan te tonen.

's Middags werden twee workshops gegeven. Bas van Beers verhaalde over de behandeling van een verstandelijk gehandicapte jongen met een angststoornis. Marijke Habraken en Martin Knippers gaven met een rollenspel een demonstratie van een creatieve gezinstherapie.

Na een intensieve, interessante morgen en een inspirerende middag was ik behoor-

lijk verzadigd van vakinformatie en kwam de afsluitende borrel op een goed moment. Het was een geslaagde en goed georganiseerde dag.

Esther Swart

Literatuur

Bögels, Susan (2003). Systeemtherapeutische interventies bij kinderen met angststoornissen. *Kind en Adolescent*, nr. 23, 337-352.

Multiple Family Therapy

Master class door Eia Asen. Georganiseerd door De Vonk te Amsterdam in samenwerking met het landelijk kenniscentrum Cogis, op 13 januari 2006 in Felix Meritis, Amsterdam

De eendaagse workshop 'Multiple Family Therapy' werd georganiseerd naar aanleiding van de recente start van een nieuwe dagbehandeling bij De Vonk te Amsterdam, de meergezinsdagbehandeling voor complex getraumatiseerde vluchtelingengezinnen. Bij het oriënteren op de verschillende methodieken stuitte men bij De Vonk op de internationaal befaamde Marlborough Family Service in Londen. Al meer dan dertig jaar wordt daar systemisch gewerkt met gezinnen met complexe en veelsoortige problematiek, onder andere seksueel misbruik, huiselijk geweld, eetstoornissen en ernstige psychiatrische problematiek. De door de Marlborough verder ontwikkelde *multiple family therapy* is een methode die gezinnen helpt om uit een vaak chronische toestand van hulpeloosheid te komen door middel van de mobilisatie van eigen kracht en creativiteit.

De masterclass werd gegeven door Eia Asen, psychiater, systeemtherapeut en medisch directeur van de Marlborough Family Service. Oorspronkelijk afkomstig

uit Berlijn emigreerde Asen 35 jaar geleden naar Engeland, waar hij lange tijd als psychiater verbonden was aan het Maudsley Hospital en als hoofddocent aan het Institute of Psychiatry. Hij is schrijver en coauteur van zeven boeken.

Ondanks de late bekendmaking was er een redelijk goede opkomst van ongeveer dertig deelnemers, afkomstig uit het gehele land. Felix Meritis en de faciliteiten bleken uitstekend, met een mooie zaal, goede akoestiek en een heerlijke lunch. Het was alleen een beetje fris in het begin.

Het zal duidelijk zijn dat het labelen van een workshop als *master class* het niet geringe risico met zich meebrengt dat de naar voren geschoven *master* genadeloos van zijn voetstuk kan storten. Gelukkig gebeurde dat niet. Asen bleek een sympathieke, charismatische maar toch zeer bescheiden man die in charmant Engels met een licht Duits accent deze zeer interessante workshop presenteerde. Hij begon met een schets van de Marlborough Family Service, een organisatie die inmiddels is uitgegroeid tot 55 werknemers die samen 800 nieuwe verwijzingen per jaar verwerken. Er wordt multidisciplinair gewerkt, en de overgrote meerderheid van de werkers heeft een volledige systemische training gehad. De Marlborough heeft niet alleen een lokale en nationale rol, maar geeft ook internationaal trainingen en helpt over geheel Europa met het opzetten van voorzieningen. Ook in de begintijd van de